

DENNÍK

ILUSTROVANÁ KRONIKA LEGIONÁŘE FRANTIŠKA KREJČÍHO

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

EDICE PAMĚTI
ČESKOSLOVENSKÉ
OBCE LEGIONÁŘSKÉ

DENNÍK

ILUSTROVANÁ KRONIKA LEGIONÁŘE
FRANTIŠKA KREJČÍHO

Denník: Příběhy, dojmy
a vzpomínky prožité na
rakouské frontě v rus-
kém zajetí a v českoslo-
venské armádě v Rusku,
a cestou do vlasti v letech
1915-1920.

DENNÍK

ILUSTROVANÁ KRONIKA LEGIONÁŘE
FRANTIŠKA KREJČÍHO

Copyright © Vladimír Krejčí, 2018

Cover © Lukáš Tuma, 2018

Photos © sbírka ČsOL a sbírka V. Krejčího, 2018

Czech Edition © Československá obec legionářská, Nakladatelství Epoque, Praha 2018

ISBN 978-80-87919-37-8 (Československá obec legionářská)

ISBN 978-80-7557-105-2 (Nakladatelství Epoque)

OBSAH

Úvodem —	12
Jsme raby —	15
Do Karpat —	17
V Karpatech —	21
Javorník —	28
Další boje —	34
Z karpát —	43
Postup —	59
Do Alp a zpět —	68
Nástup gen. Brusilova —	99
Do zajetí! —	107
V novém domově —	111
V naší armádě —	122
Odchod z Ukrajiny —	130
Do Francie —	134
Archangelsk? —	139
Naše vystoupení —	145
Zklamání —	157
Ústup —	164
Na oddychu —	172
Dálný východ —	174
V Irkutsku —	177

Resoluce — 181
Do Tajsetu — 190
V Tajsetu — 193
Mrak — 197
Ještě v Tajšejtě — 204
Nedočkal se! — 206
Delegace z vlasti u nás! — 208
Neklidné chvíle — 210
V republice! — 222
Nové vystoupení? Do Vladivostoku! — 225
Ve Vladivostoku — 230
Z Vladivostoku do Nagasaki – mořem! — 233
Z Nagasaki do Mariveles — 237
Z Mariveles do Singapuru — 242
Ze Singapuru do Colomba — 244
Z cColomba přes Aden, Suez do Port Saidu — 247
Z Port Saidu do Terstu — 258
Z Terstu do Prahy — 261

Přílohy

Zborov — 267
Bolševická agitace — 281
Bodák — 295
Malíř a legionář František Krejčí — 303

Vážení čtenáři,

když se u nás doma řeklo pradědeček, vybavil jsem si vždy malíře. S válkou (a to navíc s tou druhou) jsem si spojoval spíše osudy jeho synů. To, že byl legionář, mi tak nějak nedocházelo. Vlastně mi nedocházel význam slova legionář. Asi bylo jednodušší vidět jeho obrazy, které byly kolem, než chápat jeho příběh.

Setkání s jeho deníkem před několika lety můj pohled na něj změnilo. Už to není malíř, ale voják, který bojoval v jedné z nejhorších válek. Ta velká válka se teď i po sto letech dotýká najednou i mě. A nejen mě nebo mé rodiny. Prostřednictvím deníků, jako je tento a které v této edici vydává Česká obec legionářská, se dotýká nás všech.

Tato kniha je pro mne pokračováním pradědečkova odkazu, který začínal jako písmomalíř, i tím, že jsem měl tu čest vytvořit současnou podobu edice. Za tuto příležitost děkuji Československé obci legionářské, především Jiřímu Charfreitagovi a jeho kolegům.

Nemohu vám sice popřát příjemné čtení. Preji si ale, aby se podobné deníky již nemusely psát.

Petr Skala

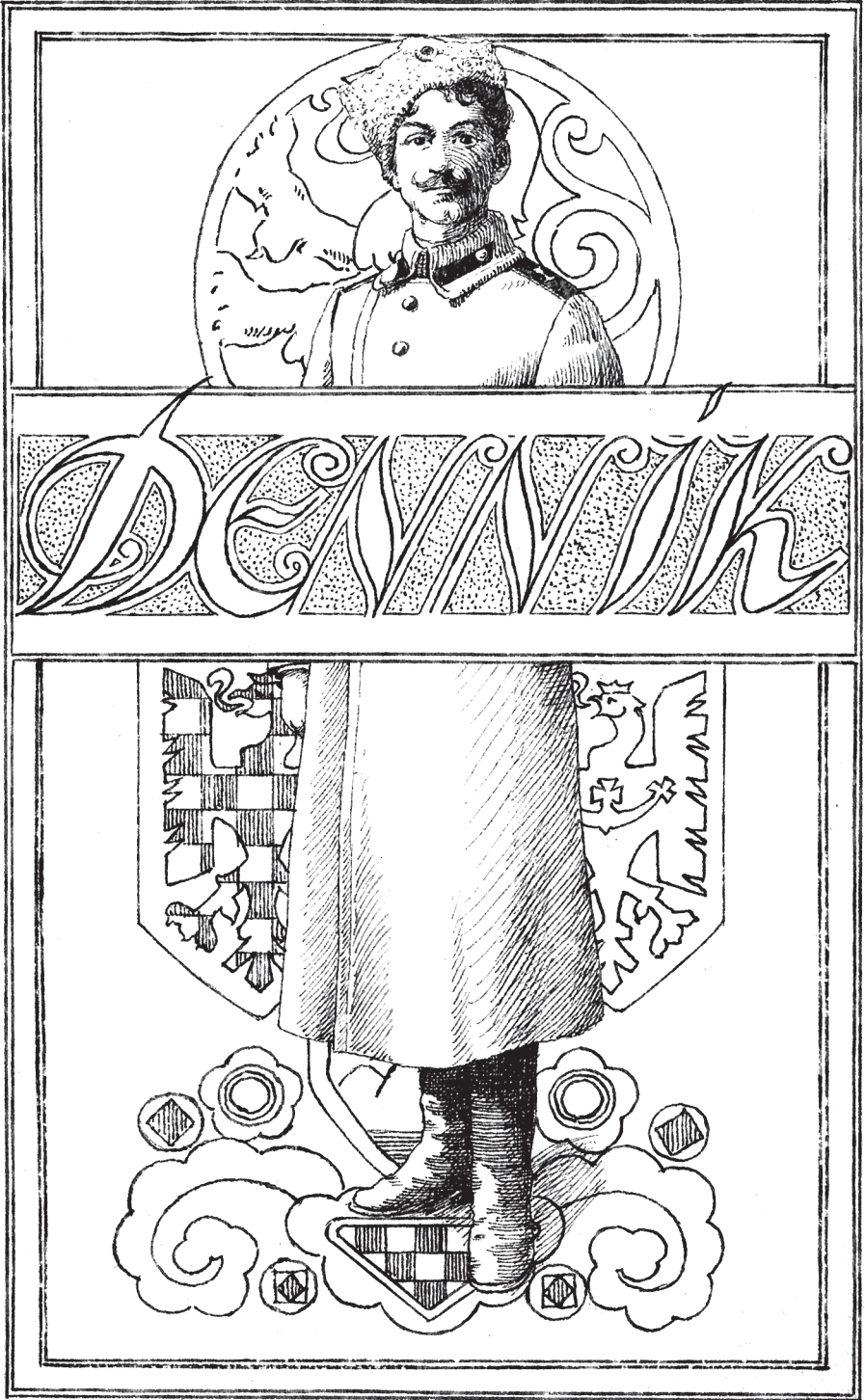
pravnuke Františka Krejčího – legionáře

Vážené sestry, vážení bratři,
milí čtenáři,

v rámci úspěšné edice Pamětí Československé obce legionářské vychází tiskem další vzpomínky československého legionáře, které doposud nebyly uveřejněny, a byly tak známé jen malému okruhu zasvěcených. Jejich výjimečnost se nezakládá pouze na vlastním prožitku první světové války a boje za samostatný československý stát, jak nám je zprostředkoval jejich autor František Krejčí, ale spočívají i v jeho výtvarném umu. Krejčího kresby, kterými doprovodil rukopis svého deníku, dodávají líčení jeho zážitků neopakovatelnou atmosféru. Ukazuje se v nich neskrývaný talent rozvíjený ještě před válkou, která jej marnila po několik let.

Československý legionář František Krejčí naštěstí přežil a vrátil se s legiemi zpět do osvobozené vlasti, aby válečné pole vyměnil za pole kulturní a jako malíř a restaurátor pracoval pro svou vlast. Jeho svědectví jistě zaujme jak laickou, tak odbornou veřejnost a stane se napříště pevnou součástí legionářské literatury.

plk. v. z. MUDr. Pavel Budinský, Ph.D.
předseda Československé obce legionářské

ÚVODEM

Když nás na brněnském sletu Sokolstva 28. června 1914 zastihla v ruchu jeho zpráva o smrti následníka rakouského trůnu a slet byl přerušen, zakázán a srb-
ská delegace sokolská musela hned opustiti sletišť i Brno, tušil jsem již tenkrát
za touto černou oponou zlověstné mraky msty.

A skutečně! 28. července, měsíc po této události ohlašováno již na všech ro-
zích a bubny, že „milovaný“ „z boží milosti“ císař rakousko-uherský Franc Josef I.
s lítostivým srdcem velikého lidumila vidí se nucen vypovědět nešťastnému Srb-
sku válku.

Touto zprávou stanuli jsme mnozí jakoby před něčím děsivým.

A již 1. srpna věrný spojenec Rakouska Německo totéž učinilo Rusku, které
počalo protestovati na záštitu svých slovanských bratří. 3. srpna Belgie vypověděla
válku Německu, když toto porušilo neutralitu její, a tentýž den Německo vypo-
vědělo válku Francii. 5. srpna učinila tak i Anglie Německu, 6. srpna Rakousko
Rusku, 8. srpna Černá Hora Rakousku, 11. srpna Francie Rakousku, 13. srpna
Anglie Rakousku, 23. srpna Japonsko Německu, 29. srpna Rakousko Belgii.

12. srpna vypověděl také Egypt válku Německu, 31. října Turecko Rusku,
Anglii a Francii, 3. listopadu Japonsko, Černá Hora a Belgie Turecku.

Nemusel jsem hned při prvé mobilisaci nastoupiti, byl jsem uznán po vyslou-
žení neschopným služby ve zbrani, ale již na podzim nucen jsem byl jíti znovu
k odvodu – uznán schopným a dne 17. února 1915 již ocitám se ve Frankštátě¹
u Šumperka.

¹ Od roku 1947 nese obec jméno Nový Malín, na paměť vesnice Český Malín na Volyni vypálené
Němci v roce 1943.

Jak jsme všichni cítili, dnes můžem směle již říci, tenkrát jsme mohli pěst zařatou míti – ale schovanou v kapse.

Šli jsme do fronty, protože jsme museli, nebylo vyhnutí – nechtít, odporovat značilo houpat se co nejdřív na šibenici. Dle toho jsme také bojovali.

Následovali další vypovídání vojny. Tak koncem května 1915 zasáhla i Itálie, 12. října Bulharsko vypovídá Srbsku, 9. března 1916 Portugalsko Německu, 28. srpna 1916 Rumunsko Rakousku po skvělé ofenzivě Brusilovč. A 6. dubna 1917 dovršuje to i Amerika vypovězením války Německu.

Celkem bilo se 13 států, a to: Anglie s 8 000 000, Francie s 6 000 000, Německo s 12 000 000, Rakousko-Uhersko s 6 000 000, Amerika s 2 000 000, Rusko s 10 000 000, Itálie s 3 500 000, Turecko s 1 000 000, Řecko s 300 000, Srbsko, Belgie, Rumunsko, Bulharsko každý s 500 000 muži. Úhrnem stálo v poli 51 300 000 mužů, z toho mrtvých asi 7 354 000 mužů.

První uzavřelo potupný mír brestlitevský sovětské Rusko 3. března 1918. Koncem října kapitulovaly Bulharsko a Turecko, 28. října 1918 dodělalo také Rakousko-Uhersko, kterýmžto dnem vstoupil v život samostatný náš český stát – republika Československá. A 11. listopadu po stálých ohromných porážkách na západní frontě kapituloje Německo.

Hned při prvé možnosti, uznav o našem odboji v Rusku, přihlásil jsem se dobrovolně do řad naší armády, s kterou prodělal jsem ústup z Ukrajiny, vystoupení i magistrálu Sibiřskou až do definitivního odjezdu do vlasti.

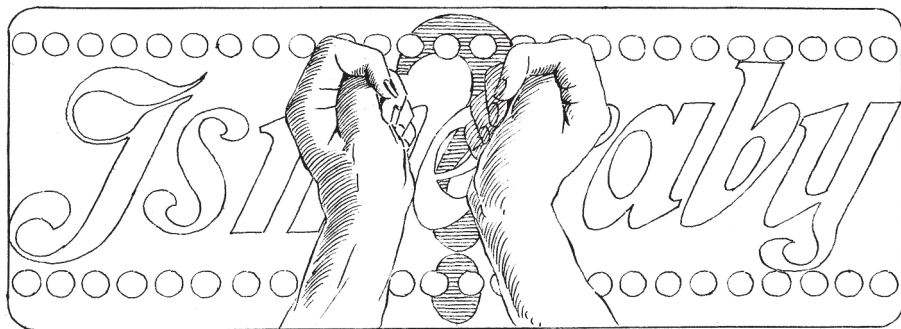
Abych uchoval vzpomínky na tyto doby a náš boj za samostatnost, opsal jsem všechny své denníky a spojil v jedinou knihu, již jsem opatřil perokresbami dle svých tužkových náčrtů.

Sláva naší Československé republice! Ať žije prvý její president, náš „tatíček“ Masaryk!

Nazdar!

Tento svůj denník opsal jsem věrně dle původních zachovaných zápisek, které jsem vždy z fronty domů posílal. Kresby pérem provedl jsem dle svých původních, dle skutečnosti kreslených náčrtů tužkou. Začal jsem psát něco již v Tajsetu na Sibíři, byly to zápisky, které jsem s sebou do zajetí přinesl, pak dobu v zajetí a několik statí opsal jsem z doby mého pobytí v naší české armádě. – Do psaní, vlastně opisování těchto prvních denníků dal jsem se ihned po svém příjezdu ze Sibíře do vlasti 29. dubna 1920. Byl jsem tak vzdálen domova 5 roků, 2 měsíce a 13 dní.

JSME RABY

16. února 1915 jsem vyjel z Konice a dojel do Šumperka sedmnáctého. Zde dle začátečních písmen příjmení rozdělení jsme byli po náhradních setninách. Já se dostal do Frankštátu ku druhé setnině. Se mnou z Konice šli: Fr. Klíč, Fr. Kuba a J. Kutý. Hned druhý den jsme cvičili na louce v hrozném blátě. 21. února jsme se odstěhovali ze školy do hostince Strnadova. Chodím k lékařským prohlídkám, které nic neznamenají, jsem vždy docela sprostě vyhnán. Očkování a infování jsme bezpočtukrát. K naší velké radosti napadlo 1. března na 10 cm sněhu, nemusíme se tedy válet již v tom blátě. A 2. března prohlídka, zda se mezi námi u někoho nenachází ruské letáky. Samozřejmě, že nic se nenašlo, jen hrozná nečistota v kufřích.

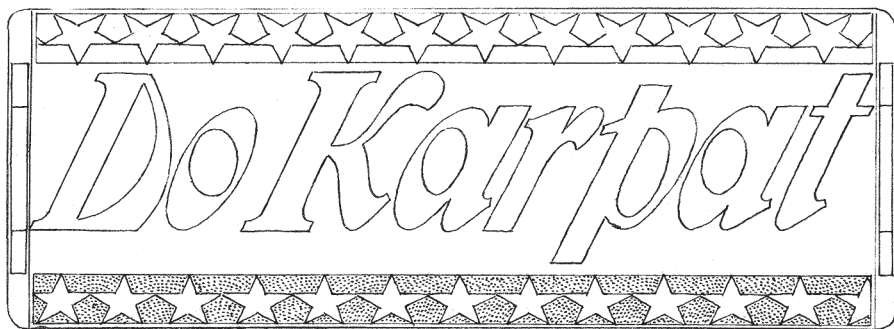
Konáme teď různá pochodová a bitevní cvičení v okolí, někdy, ležíme-li dlouho na sněhu v kruté zimě za těchto cvičení, klejeme až hrozno. 13. března nás již začínají podělovat různými výstroji, které voják do pole potřebuje a patnáctého jsem přidělen k pochodové setnině. Vymizela všechna dřívější veselost a chuť k dílu. Noc bez spánku plná chmurných představ a různých myšlenek. 18. března mne Klíč fotografoval v rabském ústroji. Poručík Albrecht půjčuje nám ku čtení *Národní Politiku*. 23. března jsme se dozvěděli, že padl Přemysl, nás by bylo ještě více těšilo, kdyby to byl – Krakov! 1. dubna nám zmenšeny porce a příkrm vůbec. Pořád se mezi námi přetrásá, že půjdeme do Srbska. Co rodí se nám teď za myšlenky v hlavách, jak každý přemýšlí o budoucím svém osudu. Mozek pracuje do strhání až k úzkosti, jsou to skoro tytéž pocity, jaké má zločinec před popravou, čeká-li na milost – buď, anebo.

10. dubna stěhujeme se do Šumperka, kde jsme ubytováni v jednom gymnasiu. U naší čtyry je bratr akad. malíře Lolka. Zde jsem poprvé viděl trest uvázáním.

Na chodbě na zvláštním stojanu uvázán za zápěstí jen špičkami nohou dotýká se země provinilec. Chodím kolem, ale nemohu se na to dívat, jsem trochu měkčí povahy. Visel od 11. hodin dopoledne do 1. hodiny odpoledne. Co zde již bylo návštěv, loučení a slzí. Ač tak rád bych se se svými drahými ještě uviděl, nechci, aby kdo za mnou přijel, a jsem rád, že nikdo nepřijíždí, nač tížít rozbolavenou duši ještě větším bolem.

Čím dál tím více pocítujeme tuhou kázeň vojenskou, jest čím dál tím více přísnější, že někdy se zdá, že více už nelze to vydržeti. Nebýt různých individuí, ušlo by to, ale právě tito lidé, jímž na sebe přísnějším potrestání nezáleží, přivádí celou četnu, ba celou setninu do trestu, což ovšem není příjemné.

16. dubna dostáváme poslední výstroj, 120 ostrých patron, a přísaháme. O půl druhé hodině odpoledne seřazení celého pochodového praporu před gymnasiem, zde povel „k modlitbě“ a odchod na nádraží. Před tím jsme byli na dvoře gymnasia fotografováni. Jede též šikov. B. Trbušek z Konice.

DO KARPAT

O ½ 3. hodině odpoledne odjíždíme ze Šumperka v nákladních vagoncích. Zařízení v těchto sestává: uprostřed kamna, po stranách po 4 lavicích, 1 klosset a bedna s uhlím. Jak působil na mne odjezd, nebudu vypisovati, to loučení při odjezdu, jež jsem přehlídl! Celá setnina kromě nás – Čechů, ověncena kvítím a nenáviděnými černožlutými pentlemi – my docela holí – krom té tíže na bedrách. Ve voze nás kol 30–32. O ½ 6. přibyli jsme do Přerova, kde setkali jsme se s pluky 13 a 59. 17. dubna o 2. hodině ráno v Břeclavi o ½ 5. v Angern, kde setkali jsme se s plukem č. 1 a 16. praporem myslivců. V noci ležel jsem na holé zemi vagonu, přikrytý dekou, torbu pod hlavou. O 4. hodině ráno jsem byl již vzhůru nemohu spát zimou a „pohodlím“ i krásnou vůni, jež mne ze spánku burcovala.

Míjíme Oberweiden, Marchegg, kde viděl jsem poprvé říšské Němce provázející vlak s automobily. U Prešpurku vinice, dále k Budapešti krásná rovina s úrodnými lány. V Nových Zámcích koupil jsem láhev vína za K 1,40. Úrodná pole kam oko dohlédne, plno zajíců, bažantů a koroptví prohání se kolem trati. Za Parkány Nána objevil se nám již Dunaj se svými žlutými vodami. Parníky a vlečné lodě míjí kol nás, dokola vinice a hory, vpravo zřícenina jakéhos hradu majestátně se týčí do oblak. Nagymaros a brzy Novy Pest. Před tímto již počínají opevnění, drátěné překážky, střelecké úkryty – děla svítí ze svých úkrytů. V Budapešti koupil jsem si cukroví, setkal se s Vitoulem z Měrotína a Procházkou z Konice.

18. dubna v Szólnóku viděl jsem poprvé zajaté Rusy. V úžas uvádí nás za Szólnókem rozvodněná Tisa, ač už mnohá voda opadla. Majestátní je pohled na vody po širé rovině se rozlévající. Zvěře už vidět není, začínají pusty. Szajol, Pusztapó,

Békösfeletvár, Békéscaba, Gyula. Mnoho vysoké zvěře, rovina jako stůl a domky jak kostky sem a tam roztroušené. Kam oko dohlédne širá rovina, nyní a z jara celá neb místy zaplavená. Kötegyán, Nagy Szalóna, Szeffa, Váradles. Dnes odpoledne měl jsem nepříjemný, rozčilující výstup s jedním Němcem, přičemž tento haněl Čechy nestydatým způsobem. Žluč kypí, pěst se marně svírá – ale mlč, jsi slabým proti přesile. Večerem dojíždíme do Velkeho Varadínu.

19. dubna. Stojíme od večera ve V. Varadíně s pluky 13, 16 a 54. Sešel jsem se zde s Fialou ze „Střelnice“ a Fr. Krčem z Křemence jako kadetem a Zavíralem z Konice. Také jsem se dnes řádně umyl. Pluky 54 a 16 mají vozy okrášleny prapory v národních barvách, u našeho pluku by to stálo nejméně – hlavu. O ½ 3. hodiny odpoledne odejzd z V. Varadína. Bihárpüspöki, Popotamási. Za touto stanicí 4 převrhnuté vagony ze srážky. Vinohrady, rákosí, cigáni, buvoli, bagouni. Szekélyhid, Ermihályfalva, Nagykároli.

20. dubna probudil jsem se před stanicí Rakaezc. U stanice Huszt² nalevo malebná velká zřícenina. Poprvé viděl jsem zde kroužit dva aeroplány. Za touto stanicí drátěné překážky a opět 3 letadla. Na stanicí celý vlak saní opotřebovaných zimní dobou ve válce. Krajina již hornatá, vlak s raněnými. Szeklencze. Krajina chudší, chov dobytka. Obyvatelé v kožešinách, bosí, domky dřevěné pokryté slámou mají podobu hřibů. Už neviděti obdělanych polí, ale samá pastvina – dosud jsme v Uhrách. Ženy po bílo oblečené, místy s vyšíváním, ale kožichy přes sebe, nohy bosé, též mužští v kožichách, slaměné klobouky, ale nohy bosé. Vesnické domky již v kupách hromadně, ale ty hřbitovy chudé, neohražené, dřevěné kříže a mnoho čerstvých hrobů. Bustyaháza,³ Téczó, Taraczkös, Hozromezö, Szarvaszo.⁴ Karpaty svítí svými sněhovými vrchy v ranním slunci. Máramarossziget,⁵ Bocsko,⁶ Louka, před touto stanicí plaví po řece velmi mnoho dlouhých dřev.

Vjíždíme do hor. Ohromné hory, po jejichž stráních tulí se chudé chatrče obyvatel, jichž ubohost u nás člověk si představit nemůže. Kam až umístili svůj příbytek, je překvapující.

² Maďarské jméno města Chust v dnešní Zakarpatské oblasti.

³ Buštyno na Ukrajině.

⁴ Dnes Sarasäu v Rumunsku.

⁵ Sighetu Marmației v Rumunsku.

⁶ Dnes Velký Bočkov na Ukrajině.

Trén jedoucí podle řeky pěknou silnicí. Rozbořené domy. Straně hor chudě porostlé bukovými stromy. Minuli jsme rozbořený most, do základů smetené domky, tři vypálené stanice – svědkové války se stále houstěji ukazují. Visóvölgý,⁷ vypálená stanice. Terebesfejérpatak.⁸ Jedem údolím. Řeka neznámého jména⁹ provází náš vlak svými prudkými vlnami. Silnice vine se kol trati a po stranách ohromné hory ční k nebesům. Vlak s 3. děly na stanici Barnabás.¹⁰ Projíždíme tunelem, druhým na naší cestě. Celou jízdu provází nás obyvatelstvo pozdravy: ženy pláčem, děti výkřiky radosti ve své dětské nevinnosti. Co chvíle zašumí v uši vodopád z hor se řítící. Jak to mile působí na duši. Hory již dostávají bílé příkrývky a jsou vyšší. Strážce stojí podél celé trati.

Rahó.¹¹ Ovce po stráních. Jedeme kol skály, na níž ční kříž, dále na pravé straně ještě vyšší skála s křížem. Na stanici v Rahó setkal jsem se s E. Šetigrem jedoucím nazad. Bilin – zde už mluví rusínsky. Zase po levé straně několik domků do základu smetených. Přes demolovaný, nově opravený most. Tiszaborkut.¹² Domky už vzhledné jako u nás, ovšem jen místy, ty po horách jsou roztroušené, uboze vyhlíží. Jedem údolím, hory kol do kola, dva tunely, jeden za druhým. Opět most demolovaný a vpravo vagon rozbitý. Kevele. Sníh na velikánech horských svítí v zapadajícím slunci jako zrcadlo na slunce vystavené. Körösmezö¹³ s demolovanou budovou nádražní. Sem tam rovy padlých. První pravoslavný kostel Havasalja. Vykácené a ostřílené stromy svědčí o zuřivší tu bitvě. Tunel. Jedeme průsmykem. Hroby, domy srovnané se zemí, vykácené lesy, zákopy. Woronienka, Worochta.¹⁴ V neznámé stanici povečeřeli jsme a jeli dále pomalu. Rozkaz: žádné světlo, zavřít, nevystupovat.

⁷ Valea Vișeuului v Rumunsku.

⁸ Trebușany na Ukrajině.

⁹ Jednalo se o řeku Tisu.

¹⁰ Kostylivka na Ukrajině.

¹¹ Rachov na Ukrajině.

¹² Kvasy na Ukrajině.

¹³ Jasiňa na Ukrajině.

¹⁴ Dnes Voronenko a Vrochta na Ukrajině.

Ráno 21. dubna o 4. hodině do Kolomeje.¹⁵ Zákopy, drátěné překážky. Matyjowce. Rovy padlých. Zablótov, Sniatyn.¹⁶ Všechna nádraží, co jsme od včerejška projeli, desinfekována vápnem. Szuci, Zuczka, kde jsme o ½ 9. hodině dopoledne vystoupili a o 1. hodině pochod do Sadagóry.¹⁷ Zde na nádraží demolovaných kasáren setkal jsem se s Jeníkem, Josefem, Pajchlem, Spurným Al. a Kotišem. Přidělen jsem k 7. setnině, 2. čtě.

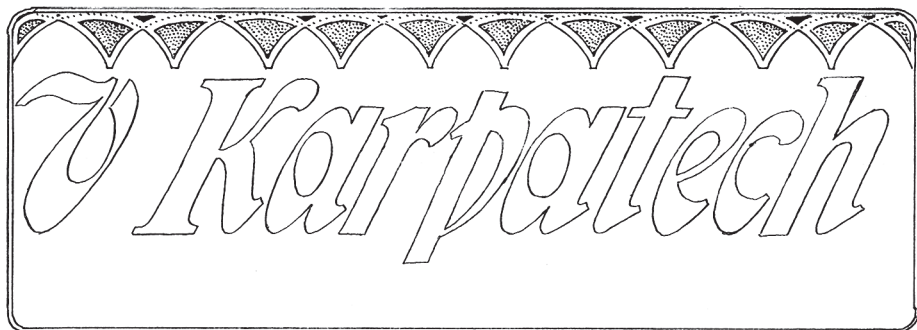

17. V. 1915.

¹⁵ Kolomyja na Ukrajině.

¹⁶ Zabolotiv a Sňatyn na Ukrajině.

¹⁷ Sadhora na Ukrajině.

V KARPATECH

22. duben, noc mizerná. Spím s Jendou! Ráno o ½ 4. hodině odchod na nádraží do Zuczky, o ½ 9. hodině odjezd. Ve vagoně je nás 41. Přes Kolomey, Lanczyn, Delatyn¹⁸ do Nadworne,¹⁹ kde vystupujem a jdeme za tmy přes toto městečko z poloviny vypálené na druhý konec. Viděl jsem se s Vodákem a Šlézarem z Konice. Spal královsky v kůlni. Obyvatelé Rusíni velice nábožní. Sešel jsem se zde s Ohlídalem, Koutným J. z Ochoze, Pospíšilem ze Štarnova, Šimkem z Čunína, Zdráhalem z Konice, Polákem a K. Ševcem. Zde dostal Jenda lístek od Růženky z Brna, ve kterém sděluje, že Pepík je v zajetí v Permu na Urale v úplném zdraví.

27. dubna o ½ 7. hodině odchod přes Pasieczna.²⁰ Poprchává. Jsme již v Karpatech, jejichž vrcholy ještě pokrývá sníh. Hovíme si pod stany – v dáli hřmí a duní děla. Po celý pochod nacházíme po vsích domy vypálené a v sutinách.

28. dubna odcházíme ze Zielony²¹ při mírném sněžení napříč Karpaty. Stoupáme po nově založené cestě přes velikány Karpatské. Celá cesta stavěna jest ze dřev napříč položených, místy není dohotovena a tam cesta sestává z bezedného bláta a bahna. Jak v našem zatížení jsme tento pochod provedli, ani sám již nevím. I sněhu leží tu na půl metru. V jedné třetině cesty jsme dostali potravu na tři dny, všeho ale bylo tak na jedno uvaření. Cesta vede na Huta, jest

¹⁸ Deljatyn na Ukrajině.

¹⁹ Nadvirna na Ukrajině.

²⁰ Pasična na Ukrajině.

²¹ Zelena na Ukrajině.

od poslední třetiny vedena podél úzkokolejně dráhy, po níž se dopravují ohromné zásoby obrovských klád. Ač cesta tato byla do vyčerpání sil, byla velebná podívaná na karpatské velikány sněhem přikryté. Cestou potkáváme nepřetržitě soumary, muly a koně zpět se vracějící. O ½ 7. hodině večer táboříme pod širým nebem v lese. Vaříme na ohních svoji černou kávu s Jendou.

Jak to v takovém pralesě v Karpatech vypadá: Samý vyvrácený neb svalený strom, který pro nepřístupnost nemohl se odsud odpraviti, hnije tu a přes něj vyrůstají nové – hotový prales. Zde jsem dostal prvý lístek z domu od Máři.

Oblékám plášť a přisedám na besedu ku Kubínovi a Malému, vaří také večeri. Jest ovšem překrásně při takovém ohničku, ale jindy, kdy mysl netíží vzpomínky na domov.

Tisíce rukou lidských je tu zaměstnáno na této vojenské cestě – přechodu přes Karpaty –, proto zásobili jsme se na tři dny, že naše kuchyně za námi nemohou, až cesta bude upravena. Usínáme o ½ 8. hodině večer za praskotu a plápolu táborových ohňů a za ukolébavky děl, jichž hřmění nese se sem z dále. Ani to nedovede nás odvrátiti od občerstvujícího spánku.

29. dubna probouzíme se o ½ 1. hodině ráno nemohouce pro zimu dále spáti. Starostlivý Jenda hned shání klesti a za chvíli plápolá jeho oheň i ostatních a opět za malou dobu snídáme již naši černou kávu. Sem a tam ozve se ojedinelý výstřel z děla, snad teprv teď ustal dělostřelecký boj. Temné stíny tábořících vojáků míhají se lesem kol ohňů, ozývá se praskot lámaných suchých větví, zvuk seker. Živo po celém táboře. Jenda načíná zas vařiti polévku z jakýchsi prý – nudlí. Kanonáda, která utichla, zesiluje se. Slunce vhlíží přes vrcholky Karpat a my mrznem při ohni.

Sešel jsem se z Vičařem z Laškova a Vrbou z Budějcka. Slunce vesele svítí a Jenda už zase vaří, celý les je plný tábořících vojáků. Celé pluky pracovníků na přechodných cestách berou se kolem nás. V noci shořela jedna dřevěná bouda. O ½ 6. hodině odpoledne odcházíme z Hutý. Jdeme celou noc až do ½ 1. hodiny dne následujícího, t. j. 30. dubna. Stoupáme po nejvyšších hřebenech úzkými stezkami, přecházíme do večera přes zákopy a drátěné překážky a vcházíme do údolí. V tomto velkém skladišti klád sem vede a pak ještě dále ona úzkokolejka. Přecházíme napříč toto údolí a vcházíme opět do hor. Za námi na nebi rudá záře obrovského požáru a my opět cestami neschůdnými dále vzhůru. Přecházíme kol stráží, potkáváme koně nákladní a as o 11. hodině v noci odpočíváme na svahu hory. Každý ihned spí jako zabitý. Na náš celt, jímž jsme s Jendou přikryti, duní kapky dešťové, ale my spíme jako mrtví. O ½ 1. hodině ráno nás vzbouzí a dále

Při hořácovém ohni v Karpa-
lech o 1 hod. ráno 20. IV. 1895.

strmými velehory vedou do pralesů karpatských. Obrovské stromy, buky, jedle, k jejímž obejmutí bylo by třeba 2–3 mužů, trčí jako obrovské sloupy k nebesům, jiné stářím neb vichrem poražené leží napříč cesty naší. Bezedné bláto, sahající po kolena, prudké horké potoky, příkré cesty, balvany a obrovské kmeny stěžují nám naši cestu. Vzadu opět rudá zář požáru. Přicházíme opět do údolí, jež střeží horské dělostřelectvo. V dále v údolí ruské zákopy.

Zde uslyšel jsem prvý ruský pozdrav šrapnely – jeden raněn. Po ohromně vysilujícím pochodě trvajícím od večera předešlého dne do dneška 30. dubna do ½ 1. hodiny odpolední, docházíme do údolí, v němž po zastavení ihned se chystáme ku kuchařskému umění našemu. Údolím vine se řeka a úzkokolejka. S námi zde i 13. pluk. Večer díval jsem se z vrcholu, na němž jsem byl pro chvojí, na ležení a byl to úchvatný pohled na ohníčky ohromným ležením se kmitající. Sta a sta jich bylo a ten ruch po táboře.

První máj! Probouzím se zimou, v nohy zebe, přezouvám si suché onuce. Jenda vaří kávu, jedinou naši potravu. Sluníčko vyhlíží do našeho tábora a rozpouští jinovatku na puškách a tornách, zuby přestávají cvakati. Co nás čeká? Je prý zjištěno, že údolí je slabě od Rusů obsazeno, my jsme určeni k jich vypuzení. Večer stříleli horská děla i Rusové. Údolí je naplněné kouřem z ohňů, kol nás jako hradby hory karpatské.

Od 27. dubna nevaří nám kuchyně, chleba není, ozývá se hlad!

Údolí toto s několika budovami jmenuje se Osmalóda,²² řeka Lomnice. Ležíme na slunci, nad námi krouží orlové!

O ½ 6. hodině odpoledne odchod z údolí přes vrcholy do jiného údolí, jímž vine se Lomnice, přes uboze zbudovaný most a zase do lesů. Zde odříznuti byvše v temnotě noční od 6. setniny hledáme cestu sami k cíli po neschůdných cestách, držíce se jeden druhého za šos pláště a tak vine se dlouhý řetěz nás v temnotě noční ku předu. Pustit se druha před sebou znamená, že ostatní za tebou propadnou osudu, kam ty je zavedeš. Roklinou vine se dravá bystřina, která z jara nanosí sem spousty klád, celých stromů a balvanů. Jest 10–15 m široká a hluboká, pohled na nakupené klády a obrovité stromy, gigantické balvany jest nádherný. K 11. hodině noční stoupáme na strmou horu, kterážto cesta na vrchol její trvá plných pět hodin. S jakým vysílením a napětím všech sil spojena jest tato cesta, nedovede si

²² Osmoloda na Ukrajině.

nikdo, kdo to neprožil, představití. Bez oddechu bere se náš oddíl dále hlemýždím krokem. Sestupujeme z hory, děla hřmí a opět zase na jinou vstupujeme a tak dále. Teprve 2. května o 6. hodině ranní jdouce tak po celou noc bez zastávky, zastavujeme se k oddechu. A tu Jenda vaří ze sněhu černou kávu, která páchne jehličím. Na vrcholu hory leží sněhu as 50–80 cm. Bláta všude do strhání.

O ½ 9. hodině dopoledne slyšíme od nás as na 1 km vzdálenosti přestřelku a za krátkou dobu nesou kol nás první raněné z této srážky. Pečeme maso napíchnuté na holi nad ohněm, po cikánsku, ba hoši sehnali někde i hnijící vnitřnosti z poražené krávy a pustili se do jejich připravování. Jest – hlad!

O 10. hodině silná přestřelka u 13. p[ěšího]. pluku, asi 13 raněných a prý 60 zajatých při ústupu Rusů. Zapálen na dvou místech les neuhašením ohňů a jest unášející pohled z protější hory na oheň v plném rozsahu. Obrovské mraky kouře zahalují celou oblohu, jejich nažloutlé masy plazí se po vukolních horách a větrem unášeny kvapí dále, živel pak víc a více se vzmáhá. O ½ 4. hodině odchod z našeho ležení na vrchol strmé hory blíž bitevních čar, dorazili o 6. hodině večer. Stavíme stany. Z hory nádherný pohled na Karpaty, jejichž vrcholy pokryté sněhem svítí před očima našima. Na protější vzdálené hoře postavení ruská, spatřivše nás ihned ohně uhasili. Cesta na horu byla opět znavující. Člověk sotva nohy utáhne, těžká torna tlačí tělo k zemi, dýcháme jako honící psi. Zahaluje nás dým z hořícího lesa sem zanášený větrem.

Ráno 3. května slunce krásně svítí a já vyšed ze stanu mám překrásný pohled na Karpaty před sebou. Střelba po celou noc. Tábořili jsme na příkré hoře, takže jsme se v noci svezli a nohy nám vyčuhovali ze stanu a tím nás hrozně záblo. Noci jsou zde v Karpatech vůbec velmi studené, přes den krásně teplo, ovšem svítí-li slunce. Hlad mám veliký, neb nemohu pít kávu, kterou sobě připravujeme ze sněhu, který zavání jehličím a shnilým dřevem, jehož tu tak ohromné spousty leží. Porce sucharů sestává se ze dvou kousků 2 ½ cm dlouhých, 1 ½ cm širokých, 1 cm vysokých. Pěkná porce – že? Vedle nás na blízku opět přestřelka, snad polní stráž na sebe střelí, v dáli hučí děla. Ležíme na svahu hory proti slunci obráceným, ale sněhu plno. Hustá mlha, jako kouř. Odpoledne stojím stráž. Pode mnou příkrá stráž hory – divoká romantika. Vyvrácené obrovské stromy i s kořeny a hlínou, staré hnijící, obrovské balvany mechem obrostlé, spousty sněhu v roklích až na 1 m nakupené tvoří tu divoký chaos na úbočí hory.

Pojednou trhá se opona, již jsme dříve považovali za kouř z hořícího lesa, jež však byly mraky v této výšce nás zahalující a překrásný výhled do nekonečné dálky

naskýtá se očím mým. Karpaty a dále rovina, vše tak nádherné z této výše, mraky ženoucí se po temeních hor, brzo je zastinující a opět zase odpluvše poskytují nádherný pohled na ně.

Zmizením těchto mraků poskytnut byl dělostřelectvu cíl, a tak hučí děla v blízkosti naší. Bylo prý dle zpráv zajato 1700 Rusů. O ztrátách ze strany Raků nikdy nebylo ani zmínky. Na protějších horách pálí na sebe těžká artillerie. Vidíme výstřely i explose střel, slyšíme táhlý hvozd letících granátů a šrapnelů. Ozvěna výstřelů hučí jako bouře v horách. Silná kanonáda. Jest hrůzný pohled, zároveň však vzácný na dopadající granáty a ve vzduchu explodující šrapnely, ohně šlehající z úst děl při výstřelech. Začíná sněžit, takže za chvíli vypadáme jako sněhuláci. O ¼ na 8. hodinu počíná prudká ruční palba podporovaná silně strojními puškami na obou stranách. S nezměněnou prudkostí a silou trvá tato palba podporovaná sem a tam výstřelem z děla do 10. hodiny večer, načež zeslábsi trvá dále do 3. hodiny ranní.

Od ½ 4. hodiny ranní 4. května duní zase děla, sem tam ozve se salva z pušek. Jaký byl dojem včera při poslouchání této hudby, nelze vylíčit. Včera o 10. hodině večer velká zář ohně ve stranu bitvy a osvětlování bojiště reflektory, ale pro mlhu nevidíme ničeho. Stráže byly vystaveny na všechny strany.

Jak to v takovém pralese v temné noci se chodí: Co chvíle klopýtne některý a sletí do škarpy, zvuk odletivší zbraně, temný pád a jadrné zakletí ozve se co chvíle. Vojíni jsou ubytováni v boudách z chvojí zrobených a ve stanech, ale zima vyhání nás do temné noci, kdež rozdělavše si oheň se zahříváme. Pijem s Jendou čaj beze všeho, a jak si libujeme, zvykne se na vše a dovedeme si všeho vážít. Vždyť i střeva vyvrhnutá z poraženého dobytka, bůhví jak dlouho už v lese ležící, vojáci sebrali a uvařili – já se toho štítíl. Ale kapsu, v níž chléb nosím, obrátím a olížu bez odporu – hlad nutí k tomu.

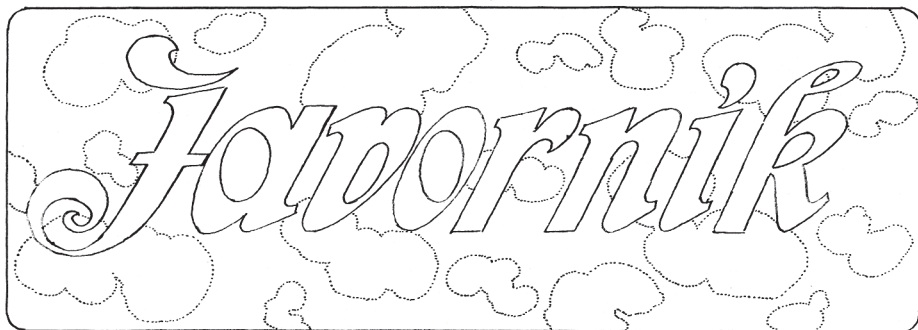
5. května vstávám o 3. hodině zima. V noci zuřil opět boj na blízku. Slunce krásně vychází, ležíme ve výši 1300 m. Dvojplošník ve značné výši přeletěl kol našeho tábořiště. Doplněny naše zásoby ostrých patron na 200, jest to předzvěst něčeho? Já bez toho neměl již ani 10 kusů, ulevoval jsem své tíži v pochodech častým odhazováním těchto. O 10. hodině dopolední boj na protější hoře, o 2. hodině odchod z hory, na níž sobě myslivci budují zákopy ve sněhu. Cesta byla ohromně srázná. Slezše dolů přes údolí, na protějším svahu odpočíváme. 5. setnina sestupující za námi a chtějí si nadejít šla přes údolí nekryjíc se a byla zpozorována Rusy, kteří ihned poslali na pozdrav několik šrapnelů, jimiž jeden raněn na ruce.

Prvý pocit při blízkém rozryvu střel. Ovšem účinkoval na mne důkladně, mimoděk uhýbal jsem se vždy hlavou při explozi. Na to zahájilo rakouské dělostřelectvo palbu, o ½ 5. již prudký boj, hřmí pušky a kulometry, o ¾ na 5 útok bodákem, křik a – pauza a zase pušky hrčí do 7. hodiny provázeny kanonádou. Do rakouské artillerie bije ruská ze dvou stran, vidíme výstřely i obláčky z explodujících šrapnelů vznášeti se nad jejich posicemi. Učíme se rozeznati zpěv granátů a šrapnelů ruských i rakouských.

O 7. hodině odchod na protější svah, kopeme úkryty. Vaříme s Jendou kávu a jdem spát v hrozné zimě. Ve vykopaném úkrytu vystýláme větvemi, ale led je pod námi a přikrýváme se stanem a drkotáme zuby po celou noc.

17. V. 1915.
Posice strojních pušek.

JAVORNÍK

6. května o $\frac{3}{4}$ na 2. hodinu ráno vzbouzí mne na stráž. Není nic nepříjemnějšího, jako když se člověk v té psotě přece uvelebí trochu a uvykne, toto vzbuzení. Přeskakuji z jedné na druhou a po vystřídání přímo k ohni – tak vypadají naše noci. O 5. hodině střelba z pušek. O $\frac{1}{2}$ 7. hodině odchod na místo, kde jsme včera dostali prvý křest šrapnelový – zde dostává každý $\frac{1}{3}$ porce teplé kávy. O 9. hodině začíná dělostřelba a my jako záloha postupujeme ve střeleckých rojích kupředu lesem. Prvé pocity v duši před skutečnou bitvou. K poledni docházíme stále proti vrchu jdouce ku překážkám z klád a balvanů a tu již ozývá se pověstný signál trubky k útoku bodákem – jsme v bezprostřední blízkosti Rusů. Pobízení představených, hluk předních bojujících, rachot pušek, chaos těl rychle se snažících přeléztí přes překážky, vše rychle míjí a tu pojednou ocitáme se z lesa ven.

Přede mnou valí se masy vojska s lesknoucími se bajonety na puškách, zakrývají pohled na ruské zákopy vzdálené ode mne 20 kroků. Vidím trubače obráceného proti nám troubícího ten pověstný signál k útoku bodákem, slyším onen ryk: hurá! Při tomto, ale proto přece nevidím, neslyším, necítím. Jenda mne strká kupředu (jest nejjistější v takových okamžicích, držeti se vpředu) neb jsem zůstal omámen tím, co vidím. Pospíchám tedy s ním s pevnou vírou, že pod jeho ochranou nic se mi nestane. Míjíme ruské zákopy, z nichž živí bojovníci prchli, aneb byli zajati, mrtví pak leží tu hromadně na sobě zohaveni palbou k nepoznání – těla plná krve a bláta v různých posicích a chumlich. Ze zákopů vylézají opozdílci vzdávající se. Viděl jsem ruského důstojníka, jak vylezl ze zákopu s puškou v ruce a nechtěl se vzdáti. Přál jsem mu v duchu, aby se vysekal, ale přesilou byla mu puška vyrvána z ruk, on ale dal se na útěk. Ale pár výstřelů za ním a on kácí se mrtev

na zem. Hrozné divadlo! Pádíme dál, útok je tak prudký, že Rusové se neudrželi ani v rezervních zákopech na protější straně hory lesem porostlé. Výstřely, křik, ston raněných, povely, prosby zajatců, vše mísí se v jedno. Cesta vítězů pokryta mrtvoly i raněnými. Postupujem strom od stromu, každý kmen, kámen a sebe menší vyvýšenina slouží nám za úkryt.

V tom však Rusové obrací k odporu – ustupujem. Ale ústup tento je děsný, vše prchá v děsném kvapu, nedbaje proseb ani hrozeb důstojníka. Posléze přece zastaven útěk. Stržen touto utíkající masou valím se sněhem přes klády a houštiny, děsně dopíchán ztrácím při tomto útěku Jendu, v jehož blízkosti až dosud

jsem se držel. Hrozné chvíle! Obracím zase kupředu. Míjím zohavené mrtvoly, nařikající raněné, vše v krvi tonoucí. Zde kamarád v nejprudším dešti kulí ovazuje svého přítele, tam zase desátník sanitního oddílu raněného ruského důstojníka. Tu leží zkomolené tělo ruského vojáka, jemuž ještě po smrti vrazil necita bajonet v prsa. Spousty mrtvých a raněných. Postupujeme zase kus a opět jsme hnáni zpět, ač povel zněl zakopat se vpředu. Zase onen hrozný útěk, při němž smrt má hrozné žně. Konečně po hrozném útěku zastavujeme za rezervními (bývalými) ruskými zákopy. Řev, ston, ryk střel z pušek, svist granátů dopadajících přímo v zákopy, vše tak hrozné a děsné. Těž Rusové zaujali pevné posice. Popsat tento hrozný útok nelze – vyličuji jej jen planými slovy.

Palba trvá po celou noc. Já k ránu usnul, nic nevadil rachot střel, spal jsem „jako dřevo“!

Při zastavení útěku za záložními ruskými úkryty sešel jsem se zase s Jeníkem, byl ukryt za zadnějším ruským zákopem vzdáleným od našeho asi 10 kroků. Uviděl mne, přeběhl v nejhroznější palbě ke mně dopředu.

Druhý den 7. května ležíme v nepříjemné pozici včerejší za nejprudší palby ruské, která ani teď neustává. Rusové zřizují proti nám zákopy, by na nás mohli útočit ručními granáty. Hlad a žízeň. Jeden z našich kamarádů dal nám okusit kousek ruského vojenského chleba, konzervy a cukru. Živíme se sněhem. Kojíme jím hlad i žízeň.

Včera, sotva jsme doběhli za úkryty, padl jeden a hned na to náš četař Říha. Prvý padl kulí od nás, vlastní! Vedle mne jeden včera raněn do prsou, dnes druhý do hlavy. Jeden, chca z našeho úkrytu do zadnějšího přeběhnouti, byl střelen. Jest hrozný pohled na mrtvolu hnijící tu na slunci. Tam opět usadil se jeden za tlustý kmen stromu k nočnímu odpočinku, myslíme ráno, že dosud spí, ale přesvědčuji se, že kule učinila konec jeho životu, pozici však nezměnil. Vpravo úkrytu, jakoby spal s podepřenou hlavou, leží vojín. Ale nespí, krev na čele svědčí, že život prchl z jeho těla. Náš trubač Rutar při přeběhu do zadního krytu též střelen do boku od vlastních. V zadním krytu nařiká do ruky raněný Rus, obvázan a poslán na zad. Stromy vyhlížejí jako ohryzané. Ve vrcholcích bez větví, kůra kulemi otlučená, jen malé pahýly ční tu k nebesům. Tak jsme střídali my, já i Jenda, náš strom již byl – holá oloupaná kláda.

O ½ 12. hodině v noci jsme vystřídání, před tím zuří velká bitva o vrch před námi vpravo. Do té doby měli jsme tu 5 mrtvých a 5 raněných a bylo nás zde jen 15. Při této bitvě i my přivedeni jsme byli do hrozné palby. Vystřídání byvše vedeni jsme za frontu na svah, i zde fičí kule, ale my nedbáme a usínáme znaveni na svahu.

O 4. hodině ráno 8. května na pokraji lesa kopeme si úkryty. Uvařili jsme si kávu a chléb, který jsme obdrželi na celý den, snědli všechno. Odpoledne zuří opět hrozná palba na vzdáleném kopci, na nás zpredu, prava i leva sypou se kulky, nesmíš vystrčit hlavu z úkrytu, jinak jsi synem smrti. Vodu též jsme si zaopatřili neb nás neustále trápí hrozná žízeň. Rusové vylezli na stromy a z těch pálí, mají tam umístěny i strojní pušky. Hrozná chvíle, kdy člověku tuhne krev v žilách.

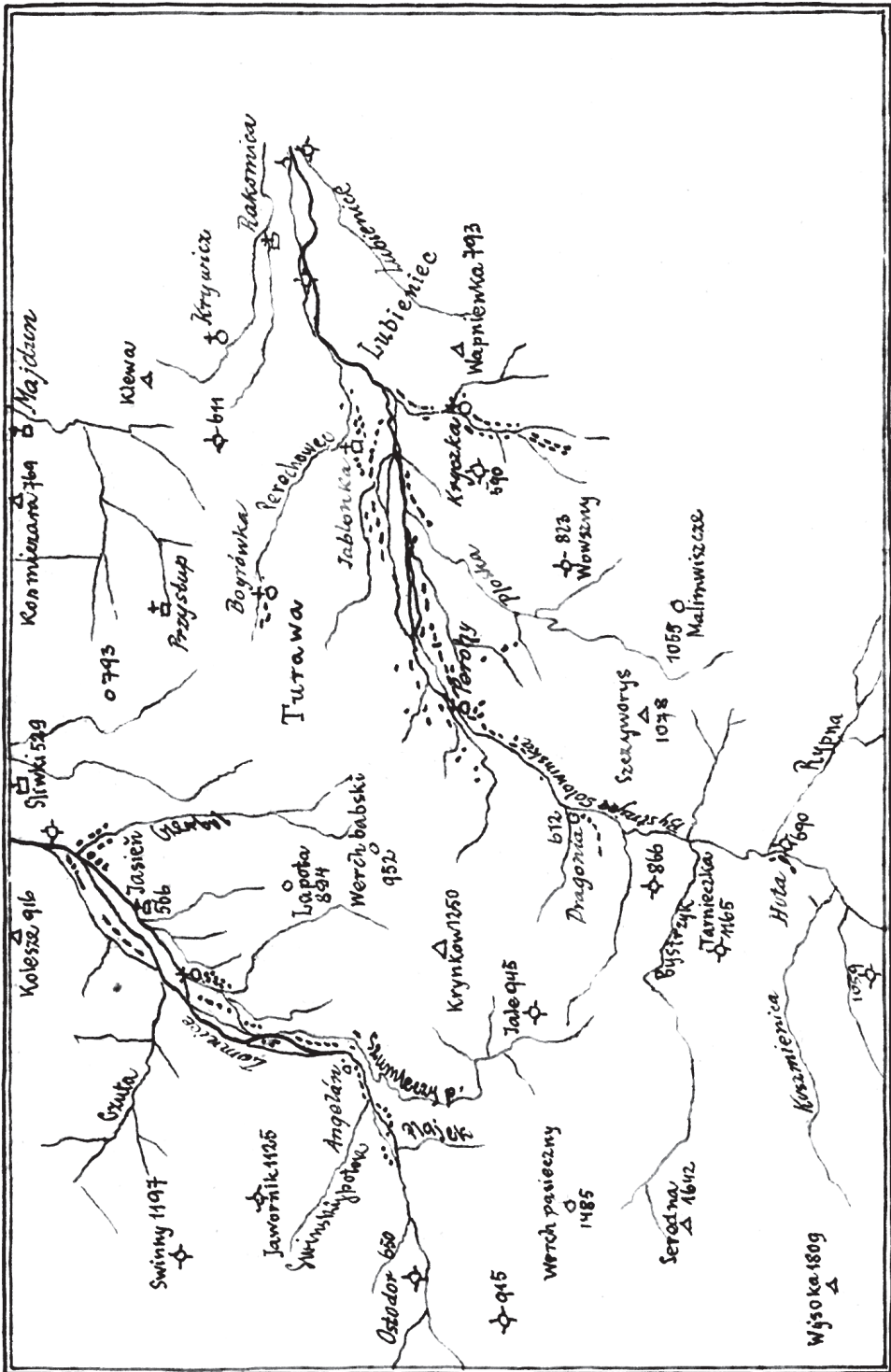
Při hrozné palbě, která od začátku bitvy nastala a ani vteřinu neutuchá, nabíhají žíly na spáncích až ku prasknutí, tyto pálí a ty čekáš každou vteřinu

smrtící ránu. K zoufalství jsou chvíle tu prožité. Ze známých padl Minář st., poručík Koloušek raněn prvý den. Po celý den své úkryty opravujem. Večer o 7. hodině jsme ze svých stanovišť vystřídáni. Odvedli nás kus za bitevní čáru, kde nocujeme na holé zemi v mrazivé noci za bzukotu kulí. Ráno 9. května vaříme s Jendou kávu, ale i to je nebezpečné neb dole u vody dopadají kule a ne jeden byl tak raněn. Sotva rozdělány ohně, dopadl v místa ta šrapnel, takže s vařením se muselo ustati. Dopoledne slyšíme k západu palbu. Padl i Pospíšil ze Štarnova. Prší celý den, chladno a my jsme bez úkrytu. Ztráty od naší čtyry obnáší více než polovinu, 31 mužů. Večer jdeme opět na vystřídání do záložních zákopů. Noc deštivá, chladná a co chvíle služba, na spánek ani pomýšlení. Rusové v palbě ustali, déšť se jen leje a později ledový sních. Mrznem v zákopech, choulíme se k sobě, voda prosakuje šatstvo a toto na nás zmrzá. Nad námi za zády hroby padlých smutně vyzírají, upomínající na 6. květen, na hrozný, krvavý útok. Asi 20 kroků před našimi zákopy leží dva padlí 4 dny, dva muži z naší čtyry odnesli je s nasazením vlastního života ku pohřbení. Sních už nás přikrývá, nohy necítíme. Dle zpráv zajato na 800 Rusů.

Popsat bojiště nelze podrobně. Po vrcholu na jižním holém svahu, severním lesnatém táhnou se na dél ruské zákopy. Rusové očekávali útok od jihu a tak upravili své kryty, ale útok byl podniknut ze všech stran a jen tak bylo možno dobýt tak výborných ruských posic, ztrátou jen(!) 1160 mužů! Velikých ztrát při útoku udělala Rusům strojní puška na vrcholu hory vlevo, pálicí z boku do zákopů.

Před našimi okopy rovy důstojníků. Také poručík Fest z Litovle zde odpočívá. O 7. hodině večer 10. května rozkaz připravit se na odchod – couváme.

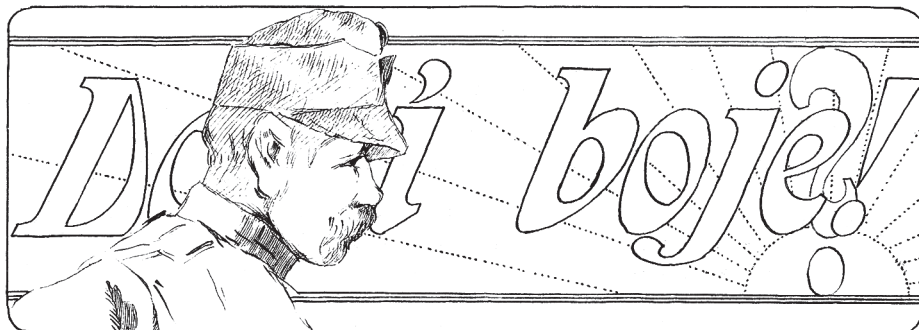
Nešťastný Javorník! Tiše jeden za druhým lezeme z úkrytů, pochodem podél celého bojiště, kolem dvou řad hrobů na 20 metrů dlouhých. Co mladých nadějných životů tu obětováno!

Plán bojiště v Karpatech

5. V. 1915.
Karpatsy.

DALŠÍ BOJE

Jdeme přes vrchol hory – kol cest pušky, torny, zkrvácené hadry válí se na hromadách. Tmavou nocí jako had sestupuje naše setnina z vrcholu hory do údolí a tu opět na ještě strmější horu stoupá. Sníh je zmrzlý a tím i cesta zhoršena. K půlnoci k smrti znaveni, sotva že své údy vlečem, dostupujeme vrcholu hory, z níž jsme 5. května odešli, a tu se utábořujeme. Nespíme celou noc, při ohni se ohříváme, hladoví, káva bez chleba nás nenasytí – přechkáváme tak celou noc. Ráno 11. května o ½ 5. hodině stoupáme opět na horu, na jejímž svahu nachází se naše zásobárny. Celý svah pokryt boudami a úkryty před chladnými nocemi. Potkáváme raněné nesené na nosítkách i pěšky jdoucí. Na vrcholu odbočujeme vlevo, kde setkávám se s Josefem, kus dále zastavujeme a robíme boudy z vyvrácených stromů a chvojů.

Vyhlížíme s Jendou již jako kostry pokryté špínou a chlupy. Těla vyzáblá hladem a zimou, zmořená únavou. Po celý den posílají sem Rusové šrapnely. Stojím zase na stráži. Slunce praží, k večeru se ale velmi ochlazuje. Kol nás přelétá tetřev! Není moc příjemné dvě hodiny tiše ležeti. Těšíme se všichni na nocleh v boudě z kmenů zrobené, chvojím vystlané. Uvnitř topíme! O ½ 9. hodině večer k naší ukrutánské zlosti „Marschbereit“²³ a ihned odchod vzhůru do kopce, pak nalevo přes hřeben hory. Hlemýždím pochodem po celou mrazivou noc. Půda pod nohama zmrzlá. Obrovské balvany po celém hřebenu jako naseté, rokle, bažiny všechno to k vysílení ztěžuje náš pochod. Jednu dobu bez povelu svalujem se při kratičké zastávce na mrazivou zem a usínáme únavou ihned.

²³ Příprava na pochod.

Následuje pár pochodů přes srázný vrh vyhořelého lesa a zase zpět jako v pomatění až konečně zakopeme se na svahu, do smrti zemdlení as o 19. hodině dopoledne 12. května. Ačkoliv jsme šli po celou noc, není naše místo odchodu více jak hodinu vzdáleno. Slunce na nás nemilosrdně praží, žízeň veliká, voda daleko. Dopoledne na protějším břehu ostrá přestřelka, ostatek dne vyplňuje dělostřelectvo svou hudbou. Z našich posic opět výhled do Karpat, jejichž bílé vrcholy trčí tu do oblak tak chmurně a zádumčivě – žádné lidské obydlí –, naše zásobování tak mizerné, hlad, žízeň a únava tak obrovská. Ruce mám bolavé, samá puklina, odřenina a puchýř, oteklé, takže ani pěst sevřítí nemohu.

Ráno 13. května o 5. hodině odchod údolím podél řeky, utábořujem se na tom místě, kde před několika dny přecházeli jsme řeku Lomnici, snad se to místo jmenuje Laczka. Odsud o 2. hodině odpoledne pochod údolím podél řeky až do 5. hodiny odpoledne. V Luczce zřízen polní lazaret (pro Javorník), který se teď rozbourává. Zde jsem se též setkal zase s Josefem. O 5. hodině začínáme vystupovati na horu, jejížž téměř dosahujeme až o 2. hodině po půlnoci 14. května. Cesta dělníky pro vojsko zřízená je hrozná. Balvany, bláto, pně a různé jiné překážky stěžují náš pochod. Nemožno vypsati únavu, v jaké se nacházíme. Jdeme chvíli přes balvany – z pravé strany zeje bezedná propast, hned zas následuje bezedné bahno, zase sníh a stromy přes cestu nakupené. A všechno to děje se za neproniknutelné tmy. Donekonečna táhne se cesta z hory, po jejímž sestupu přicházíme k úzkokolejné dráze, podle níž celé hodiny se vlekouce docházíme do Huty,²⁴ na místo, kde jsme 28. dubna nocovali. Jeník hned dává se do vaření, na spaní ani nepomyšlení, ač celou noc jsme na pochodu – hlad nás trápí. Jenda jest tak oblíben, že kde kdo na něm vyzvídá, radí se a on dobrák všude pomáhá, radí, kde komu vaří atd. Inu Jenda k nezaplacení. Kam bych se poděl bez něho, ani oheň dle jeho zadání prý neumím rozdělati.

Bolí mne od torny celé tělo, nohy a záda, ani Jenda si nepředstavoval, že tolik vydržím, ani já sám. Les voní, horský potok hučí a duší myšlenka jedna střídá druhou, ale žádná nedovede potěšiti. Vodák z Konice jest od Javorníka nezvěstný. Kol nás ubírají se myslivci, pionýři, dělostřelectvo a jeden prapor pluku našeho dále do hor. Včera jsme se zase jednou za týden umyli v Lomnici a dnes opět, ale nelze špinu z kouře, prachu, uhlí a bláta smísenou s potem do kůže nasáklou

²⁴ Huta na Ukrajině.

Tělo a duše odpočívá
v samobřevně (7 poch.) pr. 18 let.
Karel Mraz
Jan Kondysek
Břevní jím 28. října 1915.

umýti. Prší celé odpoledne a hřmí. Noc zase trávíme polovinu u ohně a polovinu pod stanem, kde je mokro.

15. května ráno o ½ 5. hodině odchod zpět! Všecky pluky a částě, co včera kolem nás přecházely, vrací se zpět – všichni jsme jak zařezaní. Tolik radostí, že už táhnem z těch nešťastných Karpat, tolik od nás proklínaných. A hle, dnes zase zpět do nich. Po půl hodině zastavujem v Hutech. Domy opuštěné, vypálené, svědčí o místech bojiště. Po hodině odpočinku zase dále. Prší od rána, torny a vše nasáklé tíží nás a s tímto taháme se po kopcích 900 m vysokých, až tuto cestu ukončujeme o 4. hodině odpoledne ve vsi Porohy. Konečně zase po dlouhém hledání po vesnici, jejímž středem jde silnice, vracíme se vlevo a v údolí u lesa nacházíme naši kuchyň a o 7. hodině večer dostáváme oběd. Po tomto postupujeme do lesa, kde o 11. hodině uléháme. Chladno, zima, promoklý oděv nedá ti usnouti, tornu máš na zádech a lesem do toho hřmí ruská i rakouská střelba.

Ráno 16. května vzbuzeni odcházíme do koryta as 14 hodiny od našeho ležení, jako záloha.

Údolím, jímž jsme včera prošli, vine se řeka, z hor je krásný pohled do něho. Kolem cest originální kapličky s verandami. V pozadí zamříženém, na zadní stěně plno svatých obrazů a soch. Všude, kudy jsme prošli, opuštěné ruské zákopy, důkladné, že je obdivujeme. Dnes střílí i rakouské dělostřelectvo, slunéčko pěkně svítí. Ulevujeme svým sedřeným údům, na svahu koryta sušíme stany i šaty a dojídáme svůj poslední chléb. Obrostlí jsme vousy, takže vyhlížíme jako lidé pravěcí. Kolem nosí raněné. Z rokliny zase zpět k dřívějšímu ležení u myslivny, kam dojdem as o ½ 1. hodině odpoledne. Po 4. hodině odpolední, kdy děla a pušky hřměly již v největším stadiu, jsme posláni jako posila na pravé křídlo. V rojích za prudké palby pušek a šrapnelů postupujem rychle vpřed. Ale pojednou dostáváme rozkaz zpět, jsme již skorem obklíčeni, couváme tedy a pojednou změní se naše couvání v divoký útěk. Všechno prchá v divém chvatu po šířce celého lesa. Za námi rachotí pušky, nad námi rvou se šrapnely v korunách stromů, urážejíce větve, které padají na nás. V tom také setkáváme se s prchajícími z jiných setnin. Konečně vycházíme na cestu a tu se mi naskytuje zvláštní pohled. Po dosti široké cestě vše v chumlich žene se zpět. Pluky 93, 96, myslivci, oddíly strojních pušek, vše pomíseno utíká z místa zápasu. Tu v příkopě voják zdravotního oddílu ovazuje celou zkrvavenou hlavu kamarádovu, tam jiný vede raněného pod paží – torny, pušky a náboje válí se podle cesty. Vyjdouce z lesa vidíme vpravo na kopcích náš trén, který taktéž obrací k útěku. K 7. hodině večer propocení divým útekem

na celém těle, zastavujeme na planině Turawa. Od 3. praporu jsou prý tři setniny zajaty. Do 10. hodiny v noci kopem zákopy. Před námi požár a vypalované světelné koule ozařují bezměsíčnou nocí krajinu. O 10. hodině uléháme, třesouce se zimou, upocení, na mrazivé zemi, přikrývající se jen stanem. Dochází zbytek armády!

Vzbuzen jsem o 12. hodině noční – kopem opět zákopy. O 9. hodině ranní (17. květen) nastává kanonáda. Slunce ohromně praží, před námi zapálené skladiště s patrony křepčí jako strojní pušky a sloup kouře vznáší se nad tím. Bitva včerejší byla za vsí Boyrowkou.²⁵ O ¼ 5. hodinu zapálili Rusové dělostřelbou vesnici Przystup, která hoří celou noc. Prohlubujeme zákopy a uleháme v nich k „odpočinku“. Ráno 18. května vstáváme z louže. Pršelo celou noc, a jsme vystřídání první četou a utábořujeme se za zákopy v porostlině jalovcové, kde se čistíme a umýváme. Spánek v noci byl velkolepý. Ač pod širým nebem přikryti jen stanem, vyspali jsme se znamenitě. Jdeme opět do zákopů. Jenda koupil ve vsi dva ruské kbelíky zelí a zemáků za K 1,20. Měli jsme hody!

20. května vzbouzí nás o ½ 2. hodině a o 2. již jdeme ze zákopů zpět. Po půl hodině zastavujeme, snídáme a rozdává se pošta. Za hodinu odcházíme a k 10. hodině dopoledne docházíme do starých zákopů, jimiž hodinu jdeme po celé délce a vystřídáváme zde myslivce. Obrovským obloukem po několikahodinovém pochodu přes nížinu, v níž leží vesnice Porohy, aby nás Rusové nespatriili, zaují máme posice na druhé straně. Zákopy jsou důkladné, táhnoucí se po celé délce hřbetu, s boudy k zimnímu přebývání – dole pod námi je vesnice Porohy.

21. května dopoledne jdeme jako hlídka do údolí, vypálené chatrče, políčka chudá, prorytá zákopy, spousty hilsen šrapnelových svědčí o nedávných bojích. Nazad prohnalo nás důkladně 6 kozáků. Chléb, který až dosud dostáváme, pozůstává ze samých drobtů. Zákopy plné bláta, žáb a ještěrek, div kde se to bře. Ve vypálené vsi na levé straně rovy ruských vojáků, ale špatně pohřbených, jednomu vyčnívá hlava, ruka i nohy, na což jest pohled příšerný. V jedné boudě našli jsme kočku s dvěma roztomilými koťátky.

Každý vyhlíží jako zedník, ba někteří ani na noc, kde uložit se nemají, takže v dešti a blátě spí pod širým nebem. My máme pěknou podzemní boudu, ve které si i topíme.

²⁵ Pravděpodobně Bohrivka.

Přišel sem pochodový prapor X., k nám přiděleno 12 mužů, to bylo asi 26. května. Míváme dosud hlad! Časem pošlou nám sem Rusové pár granátů a my opevňujem zákopy ostnatým drátem.

Kostelík v Boykóvce.
19. května 1915.

30. května odchází náš velitel setniny nadporučík Hausknecht, Čech. 31. května o 1/2 3. hodině odchod polokruhem zpět do nížiny před zákopy, na straně severozápadní oheň. Rozvinujeme se v roje. Dělostřelectvo začíná! Zastavujeme. Šrapnely těsně před námi rvou se a palba stává se čím dále prudší. Jenda odsud odvolán k sanitnímu oddílu, zůstávám sám. I rakouské dělostřelectvo začíná a my přibližujeme se více dopředu, kryjíce se chatrčemi. Postoupili jsme až ku skladišti dříví, když strhl se velký liják. Nad námi rvou se šrapnely, my však pod plechovou střechou skladiště jsme jisti. Odsud opět postupujeme o pár chatrčí dále kupředu, ukrývající se za těmito. Vlevo v stranu severní srážka, v lese vpravo malá přestřelka. Kol nás nosí raněné. Obyvatelé chodí bez starostí, jsou zvyklí, děvuchy běhají po vsi, pasouce dobytek, a nad nimi explodují střely. O 4. hodině odpoledne palba ustává a o 7. hodině zpráva, že vzetí ruských posic je nemožné.

O 1/2 9. nastupujeme tiše zpáteční pochod a docházíme o 1/2 12. hodině noční na stará místa v zákopech. Cesta vedla blátem a vodou, za námi zář ohromného požáru, ruské reflektory osvětlují údolí, zapálený domek „svítí“ celou noc. Odpoledne 1. června slabá přestřelka před námi dole a dělostřelba z obou stran. Večer ruské reflektory ozařují posice a nížinu, směrem k Przystupu velký požár a bitva. 2. června udržují Rusové palbu směrem k Boyrowce, boj v nějž zasahuje obojí dělostřelectvo. Večer tím směrem požár a boj. Na pláni Turawě o 1/2 12. hodině veliký oheň. Přišel nový velitel setniny hejtman Neukirch.

3. června odpoledne zajata naše hlídka v údolí, vrátil se jen jeden, naproti v lese přestřelka.

4. června v poledne odchod přes údolí, přes most, kdež nás Rusové důkladně zdraví šrapnely – do protějšího lesa. V lese rozvinujem se a jdeme vpřed, o 8. hodině zastavujem, rozkaz k zakopání, což ale nelze provést, stojíme ve vodě. Les je zde řídký, stromy slabé, půda mechovitá a kam stoupneš, noha do vody se noří. Sotva lehнем, upravivše si jakžtakž úkryt, spustí Rusové ihned silnou ruční palbu. Před námi oheň. První ranění naříkající dochází k naším čarám a my se chystáme ku spánku, za ochranu slouží nám torna před hlavou postavená. Strašná ruská dělostřelba později ustala. Zde padl Fr. Kuba z Konice.

5. června ruské šrapnely a kulky hvízdají nad námi. Od včerejška poprchává napořád, ale teď už leje. Odpoledne spustili Rusové strašnou kanonádu. Šrapnel za šrapnelem praská nad našimi hlavami, granáty vyhazují bažinatou půdu, vyvrací stromy. Ranění z bitevní čáry procesím ubírají se kolem. Po 3. hodině odpolední nastává zase zmatený útěk. Třikráte se shromažďujeme, ale vždy bez výsledků,

konečně přece dochází k jakémus uspořádání a o 5. hodině ustupujem do zákopů v údolí proti Lubienci, kdež ve hrozném lijavci se usazujem. Proti nám třikrát hoří. Tu se dovidám, že Jenda je raněn. Přestřelky trvají a ráno 6. června shledávám se s Jendou, který má jen lehké škrábnutí do kolena. Slunce svítí vesele! Vyléváme vodu z bot a sušíme. Od celé setniny chybí 34 mužů. Až do rána trvaly přestřelky Rusů, pak byl konec. Rusové z Lubiencie couvli.

Ve 2 hodiny odpoledne odcházíme na místa kde 15.–16. t. m. sveden boj. Zde táboříme a se soumrakem dáváme se na pochod z Karpat ven.

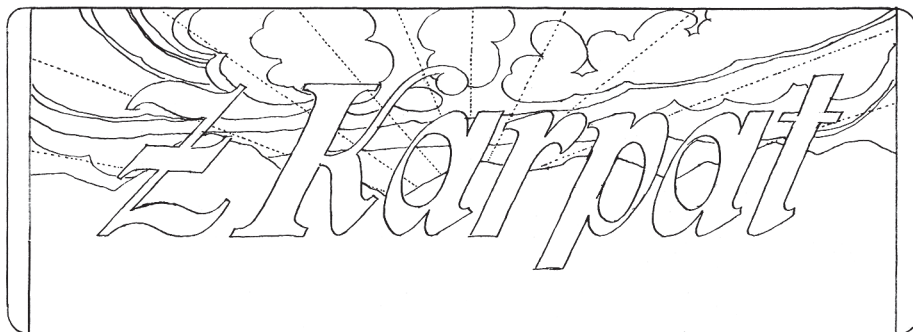

24. 5. 1915.
Přikrytí pod zemí.

26.V. 1915.
Тропы в Горах.

Z KARPAT

Procházíme vesnicí Jablonkou²⁶ s pěkným kostelíkem a o 11. hodině přicházíme do vesnice, jejíž jména jsem se nedopátral, kde se ubytujem. O 4. hodině ráno 7. června odchod, přicházíme na silnici. Pak dělí se setnina napravo a levo – na obou stranách nacházejí se zákopy.

Duše obveseluje se pohledem na krajinu, obilí a zeleň, tu aspoň je vidět jaro, ale v oněch zlopověstných Karpatech sám smutek. O ½ 10. hodině docházíme do vesnice Lechutě, kde do ½ 12. odpočíváme, pak odchod v parně přes Horocholínu,²⁷ za níž z nenadání překvapení jsme ruskými šrapnely – zůstali jsme jako zařezáni. Rozvinujem se a postupuje se proti vrcholu Rusy obsazenému. Pláněmi a houštinami, za rachotu střel obkličuje se celý kopec Grabowec, o 6. hodině večer Rusové se vzdali v počtu 800. My vylézáme na opuštěný vrch, uhnizdující se v zákopech, večer požár dole ve vesnici, ruská artillerie couvla, ale střílela výtečně. V Horocholíně mi Jenda ukazoval místa, kde v nejkřutější zimě stával na stráž. Po bitvě nastal všeobecný „rabuňk“.

O 8. hodině 8. června odchod přes Grabowiec²⁸ a řeku na druhou stranu, k poledni dále přes Kamiene a Vinograd. Za tímto rozvinujeme se a postupujeme vlevo proti městečku Ottynii,²⁹ lesy, poly, jejichž budoucí úrodu dupou naše boty. Pomalu blížíme se k ruským posicím na břehu za městečkem se nalézajícím.

²⁶ Jabluňka na Ukrajině.

²⁷ Horokholyna.

²⁸ Hrabovec.

²⁹ Otyinja.

V krajních domech městečka jsem se „ulil“, k večeru byli zákopy obsazeny a já vyhledávám svou setninu. Při tmě se zakopáváme. Při začátku postupu viděti bylo ujíždějící ruskou jízdu na protějším kopci v oblacích prachu. Napravo od nás hoří prý naftový pramen.

9. června odcházíme do Ottynie, ale před samou nařízen pochod zpět do starých míst, odkud postup vpravo za ostré dělostřelecké palby přes louku. O 3. hodině odpočíváme u vsi Trkowice,³⁰ jejíž obyvatelé vše mají připraveno k odstěhování. Pak postupujem za vesnicí k východní straně za hrozné palby puškové, dělostřelectva a strojních pušek. Šrapnely rvou se před a za námi. Na svahu pole se zakopáváme a zůstáváme přes noc. Ráno vstáváme jako kominíci, půda, v níž jsme se zakopali, černá a slizká. 10. června střelba ustala. Odchod na svah ku dvoru vypálenému, kde oddech. Mrtvolky a čerstvé hroby na půlhodinové cestě nasvědčují, že včerejší bitva stála dosti obětí. Byl jsem při vzryvu granátu zasypán černou hlínou, kterou bezděky rozetřev si po upoceně tváři, dodal jsem sobě vzezření strašlivého. Všichni propukali v nehorázný smích při spatření mne. Zde přišel pochodový prapor XI. Večer jsme odešli na protější zaseté pole. Ves, u níž odpočíváme, jmenuje se Hostowo.³¹ Ráno 11. června o 2. hodině „alarm“ a odchod do Hostowa. Zde zůstáváme do poledne, pak odcházíme směrem severozápadním k Zakrzewicím³² přes ves, jejíhož jména neznám, do druhé, kde zastávka. Na návsi stojí baterie polních děl, od nichž ležíme jen as 60–100 kroků. Při výstřelech škubem sebou všichni, uši nám zaléhají a neslyšíme pak, co jeden druhému povídáme. Vpředu ve frontě hřmí a duní rány z děl a pušek. Před večerem odcházíme na oseté pole za vesnici, zde zůstáváme jako záloha přes noc.

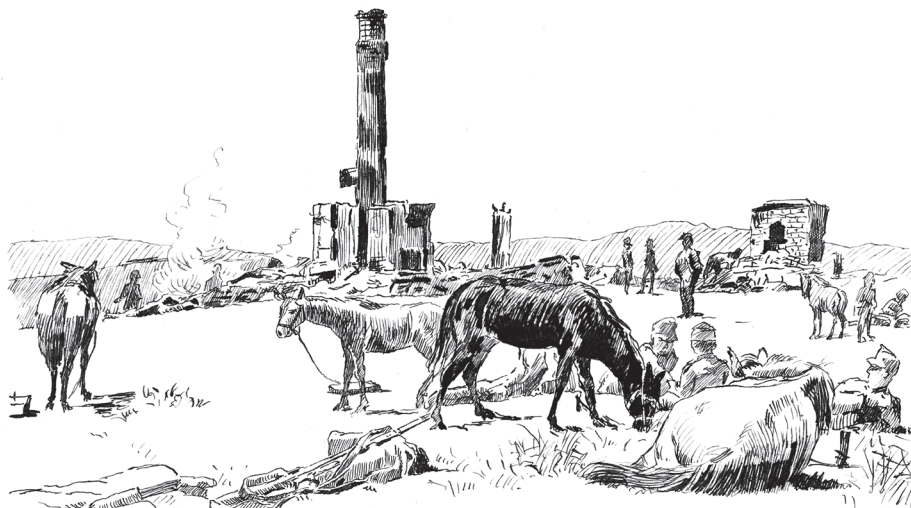
12. června odchod, až v Trzinesznikách zastávka. Slunce praží. Všude opuštěné zákopy, potkáváme zajatce. Opět odchod přes lesík a luka do druhého lesa, zde odpočinek. Jest tu příjemno v dubovém lesíku. O ½ 10. hodině v noci odchod do blízké vsi, za kterou se utábořujeme. V noci trochu prší, ale to jest nám příjemné. Divím se jen, proč nás vždy nechají tábořit v poli na úrodě, zahrada je 10–20 kroků od toho. Ves, u níž ležíme, jmenuje se Tamesznice, město za námi

³⁰ Zřejmě Torgovicje.

³¹ Zřejmě Hostiv.

³² Zakřevce.

Tieszmenicze.³³ Odchod odsud za deště, Tieszmenicze zůstává nalevo, přes pole do vesnice Olszanica, kde zůstáváme na noc. Mimo nás přijelo mnoho vojska i němečtí huláni.

10. VI. 1915.
O. Odech.

14. června o 4. hodině 40 minutách odchod do vesnice Rosznio,³⁴ kde zůstali jsme až do 16. června, kdy o ¼ 4. odcházíme přes Mitowane, za níž odbočíme nalevo přes Bokuwna a dále přes les do Oleszowa, přes níž vede dráha. Pěkný kostelík. O ½ 6. hodině odchod k východu. Za Oleszowem vápená pec. Jdeme po silnici do Mostspalili, u níž střílí těžké rakouské dělostřelectvo. Od této vsi, u níž též vápenka a klášter, odbočujeme napravo silnicí, o 10. hodině večer zastavujeme ve Wiszniowce. Po chvíli jdeme zase kus zpět a na rozkaz lehnout, uléháme v silničním příkopu. Ale neležíme ani čtvrt hodiny a opět jdeme zpět a opět rozkaz lehnout. Za hodinu jsme ale zase vzbuzeni a jdeme vesnicí na druhý konec, odkud ale zase vracíme se na opačnou stranu a u potoka uléháme.

17. června probouzím se s východem slunce. Kol vozí trámy na most přes Dněstr. Setkávám se s Vojtou Pečem a k 8. hodině odcházíme přes Dněstr po zvláštní cestě; pak vzhůru na protější břeh, kde se rozvíjíme. Uléháme a k 10. hodině

³³ Tismenicja.

³⁴ Rošniv.

uvítávají nás šrapnely a granáty, zakopáváme se tedy v poli. Ku 2. hodině nastává souboj dělostřelecký, hřmí to jako bouře, slunce praží silně, my nemáme co pít, trpíme žízní. K 6. hodině strhl se boj puščný, ruský dvojplošník přeletuje naše posice. Po 6. hodině postupujem vlevo přič kupředu. Ruská dělostřelba obrala si nás za cíl. Šrapnely praskají nad námi každou minutu, granáty rozrývají a vyhazují pěkné obilíčko, prach a kouř zaplavují celé okolí – před námi leží celé bojiště. Červenobílé obláčky dýmu ze šrapnelových explosí visí ve vzduchu, sloupy prachu z dopadnuvších granátů zdvihají se na ruské straně, prach a kouř rozptýlený mírným vánkem táhne se po celé frontě – vše tone v prachu a kouři. V to hrčí rány děl a rachot pušek, my postupujeme obilím vpřed. Nad námi v dešti kulí hude svou večerní píseň skřivan. Po delším postupu v údolí uleháme, stmívá se, i dělostřelba usíná.

18. června postupujeme. Ale sotva jsme přešli za skupinu domků, ocitáme se v hrozném ohni granátovém, hlínou jsme zrovna zasypáváni. Ležíš na zemi, hlavu zrovna do půdy zastrčenou, půda chví a otřásá se dopadajícími granáty, jejichž úlomky frčí nám kol uší, zarážejíce se bezprostředně kol nás do země. Slunce hřeje mile, mírný vánek ovívá ním rozpálená čela. Kol nás zem celá rozryta od granátů, dým a prach nás zahalují, jest to vůbec strašný okamžik. Střepiny granátů leží kol nás, prohlížíme je a otřásáme se hrůzou při myšlence, že by byl některý uvízl tak v našem těle. Po poledni opět postupujeme asi 800 kroků a v chalupách se ukrýváme.

Vesnice tato ležící vlevo v údolí jmenuje se Ostra. K večeru strhla se bouře a hojný déšť svlažuje zemi, blesky křížují po obloze, rachot hromu mísí se výstřely dělovými; hraje tu o primát příroda a člověk. A člověk vítězí!

Zase postoupíme několik set kroků a zakopeme se v žitě za nejprudší palby. To pracují údy horečně. Palba trvá dlouho do noci.

19. června ze svého úkrytu utekl jsem napravo, jelikož déšť kulí byl tam strašný. Rakušané artilleristi střílí do nás. Pohlavky jsou denním prostředkem k zavedení kázně.

Večer ostřelují Rusové most, který se buduje přes Dněstr, a my vystřídáváme 3. četv v zákopech, které si po celou noc opravujeme. Táhnou se zasetými poli. Za námi vlevo množí se hroby.

21. června o 10. hodině dopoledne strhla se zase taková palba pušková a dělová z obou stran. Granáty a šrapnely jen prší. Vlasy vstávají úzkostí při poslechu, jak nad hlavou sviští granáty, rvou se šrapnely a hlína ze zákopů tě zasypává.

O půlnoci jsme vystřídáni a odcházíme přes Ostrou, Wiszniowku, Oleszow, Bokuwnu do Milowane,³⁵ kam ráno 22. června docházíme. Dáváme se do čištění šatstva, praní a umývání. O 5. hodině odcházíme přes Rozsno a po půl noci 23. června u vsi Pobersze v kukuřičném poli uléháme v plné výzbroji ke kýženému odpočinku. Po půl hodině vedou nás na dvůr domku, kde opět uleháme v plné zbroji.

Vpravo od nás vozí pontony. O 5. hodině odchod dále na levý konec vesnice, která je neustále v obštrelu děl. Granáty dopadající u domků otrásají jimi a trhají bez toho jenom z blata splepené zdi. Z vesnice se všechno stěhuje. V opuštěných domech slídí někteří chtivci.

Lubimiec.
6. června 1915.

25. června o ½ 1. hodině odchod na západ do Hanuszowic, kde táboří Němci, a o ½ 4. odchod přes Uzin lesem bukovým v parně, Olszanici do Milowane. Večer 26. června o 10. hodině odcházíme přes Olszanici a ráno jsme v Tysmienici, kde vstupujem do vlaku a o ½ 3. odjíždíme. K 10. hodině dopoledne přijíždíme do Horodenky, kde odpočíváme.

³⁵ Milujanja na Ukrajině.

* * *

Jest právě neděle a vycházející z kostela hoši a děvy jsou všichni úplně stejně oblečeni. Děvy holohlavé, bosé, bílé sukně, přes ně kratší červené a nahoře dlouhé černé kabáty. I jinak oblečené je zde viděti. Vespod bílá sukně (vlastně je to košile), nahoře červená pásová do obou boků, po stranách podkasaná, vpředu úzká z těžé látky zástěrka, krásné vyšívaní na ramenou rukávů u košile, krátký bohatě vyšívaný kožíšek. Na hlavě bílý šátek, vzadu s červeným vyšitým širokým pásem do šátku vloženým. Bílý šátek jsa vyžehlen váží tak, že vyhlíží jako čepec. Běl a červeň zanáší radost do našich srdcí.

* * *

O 3. hodině odpoledne 27. června odcházíme do Potoczyska.³⁶ Chodíme zde do blízkého lesa a kácíme zde po celém kraji lesa dubový podrost v šíři 15 metrů od kraje do hloubky, slouží to namísto drátěných překážek. Kanonáda po celý čas. Desinfekovali jsme si zavšivené šatstvo a 2. července stěhujem se do východní části vesnice, poněvadž ve čtvrti této zuří skvrnitý tyf. Byly prý zde pro vyzvědačství 3. července oběšeni 3 muži z vesnice a 2 jsou „vyšetřování“. Tento den o 8. hodině večer odcházíme a k 11. hodině docházíme dvorce, odtud do Horodnice a odtud do Perediwanie, za níž a vnitřkem táhnou se zákopy. Vesnice leží u Dněstru a přes vodu sousedí s Iwanie, již i hřebeny skal za Dněstrem obsazeny mají Rusové. Naše zákopy táhnou se hřbitovem, za námi as 15 kroků stojí kostelík. Den ubíhá ve stálých přestřelkách děl i pušek. Much tu máme tolik, že to až hrozné. Vůbec v chalupách pobyt ve dne není možný. Rusové obrali si za cíl šrapnelové střelby kostelík za námi.

* * *

Kreslím hroby vojinů. Ve stínu stromů na vesnickém chudém hřbitůvku, daleko od svých drahých, pohřben svými kamarády, odpočívá padlý vojin, Čech! Doma snad čekají svého otce dítka a máti těší se s nimi na šťastné shledání...! A jak trnitá a trpká byla ta rakušácká vojančina, než bratrská ruská kulka sklátila jej v hrob, tak po smrti naznačuje bodlák pučící na hrobě jeho. Smutné vzpomínky!

* * *

5. července o 12. hodině noční jsme vystřídáni a jdem přes Horodnici a Strzy-leze do Horodenky, kde v předměstských dřevěných domcích na jejich dvorkách

³⁶ Potočiska.